

8.12.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi**Kansalaisaloite KAA 4/2023 vp Sähkön hinta kuriin**

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa liittyen "Sähkön hinta kuriin" -kansalaisaloitteeseen. Kilpailu- ja kuluttajavirastoa on pyydetty käsittelemään erityisesti kilpailunäkökulmaa, markkinoiden toimintaa häiriötilanteissa ja kommentoimaan mahdollisia viimeaikaisia energiamarkkinoiden häiriötilanteita koskevia tutkimuksia. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ei seuraa järjestelmällisesti sähkön vähittäismarkkinoiden kilpailutilannetta. Virastolla ei ole käynnissä julkisesti tiedossa olevia markkinoihin liittyviä tapaustutkimuksia.

Yleisesti voidaan todeta, että sähkön vähittäismarkkinat ovat keskittyneet Suomessa poikkeuksellisen vähän verrattuna muihin eurooppalaisiin maihin tai muihin suomalaisiin hyödykemarkkinoihin. Markkinarakennetta selittää toimialan historia ja paikallisten sähköyhtiöiden suuri lukumäärä.

Energiaviraston arvion perusteella kolmen suurimman yrityksen yhteenlaskettu markkinaosuus on pysynyt viime vuosina 35–45 prosentin välillä.¹ Markkinarakenteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vuoden 2021 lopussa Suomessa oli 58 sähkön vähittäismyyjää. Markkinoiden keskittymisaste (Herfindahl-Hirschmann-indeksi, HHI) oli vuonna 2021 825–850 pistettä, mitä voidaan pitää varsin matalana lukemana. Esimerkiksi Euroopan komission horisontaalisten sulautumien suuntaviivojen mukaan komissio ei todennäköisesti havaitse horisontaalisia kilpailuongelmia markkinoilla, joilla HHI on yrityskaupan jälkeen alle 1 000.

Taloustieteessä markkinavoimaa mitataan usein yritysten katetasolla. ACER'in tilastojen perusteella suomalaisten vähittäismyyjien keskimääräinen katetaso oli hieman alle EU27-keskiarvon vuosina 2014–2020.² Myös sähkön vähittäishintojen taso on ollut Suomessa maltillinen verrattuna muihin EU-maihin. ACER'in tilastojen mukaan Suomen keskimääräinen kuluttajien maksama loppuhinta (kotitaloudelle, jonka kulutus oli 2 500–5 000 kWh) oli 21,1 senttiä/kWh EU-maiden keskiarvon ollessa 26,8 senttiä. Myös Suomen hintatason nousu vuodesta 2021 vuoteen 2022 oli hieman alle EU:n keskiarvon. Vertailussa on huomioitava, että osassa maissa vähittäismarkkinoiden hintataso on säännelty.

Vähittäismyyjät kilpailevat hinnan lisäksi esimerkiksi sopimuksen keston, ympäristöystävällisen sähkön osuuden, laskutusehtojen ja kulutuksen seurantapalveluiden laadun perusteella. KKV:n käsityksen mukaan

¹ Energiavirasto. National Report on the state electricity and gas markets in Finland to the Agency for the Cooperation of Energy Regulators and to the European Commission. Year 2021.

² ACER-CEER. Energy Retail and Consumer Protection 2023 Market Monitoring Report. September 2023.

8.12.2023

kuluttajille on Suomessa tarjolla eurooppalaisittain laajahko valikoima erilaisia sopimustyyppejä ja vähittäismarkkinoiden palveluja. Sähkön hintakriisin aikaan määräaikaisten ja toistaiseksi voimassa olevien sopimusten tarjonta markkinoilla väheni. Vastaava ilmiö havaittiin kuitenkin myös useissa muissa EU-maissa.

Vähittäismarkkinoilla yhtenä kilpailun toimivuuden mittarina on pidetty myös kuluttajien aktiivisuutta sähköyhtiön vaihtamisessa. Suomessa vaihtamisaste oli ennen kriisiä noin 16 prosenttia vuodessa.³ Esimerkiksi vuonna 2020 suomalaiset kuluttajat olivat ACER:in tilastojen mukaan Euroopan viidenneksi aktiivisimpia vaihtajia.⁴

KKV ei ole arvioinut vähittäismarkkinoiden kilpailun toimivuutta sähkön hintakriisin aikana. Selvää on, että tukkumarkkinan hintojen nousu vuodesta 2022 lähtien on vaikuttanut vähittäismyyjien kustannuksiin, sillä käytännössä kaikki vähittäismyyjät hankkivat myymänsä sähkön tukkumarkkinoilta riippumatta siitä, onko niillä omaa tuotantoa vai ei. Lisäksi vähittäismarkkinoiden sopimusten hintoihin ja saatavuuteen vaikutti vähittäismyyjien puutteellinen suojautuminen tukkuhintojen poikkeuksellisesta noususta vastaan. Sen kysymyksen selvittäminen, voidaanko sähkön vähittäishintojen nousu kriisin aikana perustella sähkön tukkumarkkinahinnan muutoksilla ja tulevaan hintatasoon liittyvällä epävarmuudella, edellyttäisi kuitenkin yksityiskohtaista tutkimusta.

Markkinoiden kilpailullisen rakenteen ja muiden EU-maiden vastaavanlaisen kehityksen perusteella KKV:lla ei ole kuitenkaan erityistä syytä epäillä, että kilpailuongelmat olisivat olleet keskeinen vaikuttava tekijä sähkön vähittäismarkkinoiden hintatason nousuun.

Olli Kauppi
pääekonomisti

³ 3Energiavirasto. National Report on the state electricity and gas markets in Finland to the Agency for the Cooperation of Energy Regulators and to the European Commission. Year 2021.

⁴ ACER-CEER. Energy Retail and Consumer Protection 2023 Market Monitoring Report. September 2023.